

УДК 378.001.3–051:004

кандидат педагогічних наук, Остапйовська І. І.,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПРІОРИТЕТНОЇ ОЦІНКИ ПРОБЛЕМАТИКИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІМИ УЧИТЕЛЯМИ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті обґрунтовано важливість актуалізації основних проблем використання новітніх інформаційних технологій у навчальній, науковій і трудовій діяльності студентів та освітній сфері в цілому. Згідно поставлених завдань розглянуто стан досліджуваного питання у сучасній науці; проведено анкетування серед студентів з метою визначення пріоритету проблематики використання СІТ; проаналізовано відповіді респондентів та на їх основі виділено три групи проблем (матеріальні та технічні, компетентісні, психологічні та фізіологічні), встановлено особливості використання засобів новітніх інформаційних технологій опитаними та виведено динаміку пріоритету основних проблем.

Ключові слова. Інформатизація освіти, проблеми освіти, інформаційні технології, новітні інформаційні технології, сучасні інформаційні технології навчання.

Аннотація. В статье обосновано важность актуализации основных проблем использования современных информационных технологий (СИТ) в учебной, научной и трудовой деятельности студентов и образовательной сфере в целом. Согласно поставленным заданиям рассмотрено состояние исследуемого вопроса в современной науке; проведено анкетирование среди студентов с целью определения приоритета проблематики использования СИТ; проанализированы ответы респондентов и на их основе выделены три группы проблем (материальные и технические, компетентосные, психологические и

фізіологічні), установлені особливості використання засобів новітніх інформаційних технологій опрацьованими і виведено динаміку пріоритету основних проблем.

Ключевые слова. Інформатизація освіти, проблеми освіти, інформаційні технології, сучасні інформаційні технології, новітні інформаційні технології навчання.

Annotation. The importance of actualization of basic problems of the use of the newest information technologies is grounded in educational, scientific and labour activity of students and educational sphere on the whole in the article. According to the put tasks of the article the explored question is considered in modern science; the questionnaire among students with the purpose of determination of priority of problems of the using MIT is conducted; the answers of students are analyzed and on their basis selected three groups of problems (material and technical, competence, psychological and physiological), the features of the use of facilities of the newest information technologies are set polled and the dynamics of priority of basic problems is shown out.

Key words. Informatization of education, problem of education, information technologies, newest information technologies, the modern information technologies of teaching.

Вступ. Загальні глобалізаційні процеси, які охопили усі сфери життя кожної із цивілізованих держав, змінили пріоритети їх розвитку. На відміну від епохи індустріального суспільства новий час висуває на перше місце виробництво не матеріальних, а інформаційних продуктів. Саме відношення кількості та якості матеріальної та інформаційної складових визначає місце держави у світовому співтоваристві. Таким чином, чим розвиненіші інформаційні технології та більша частка інформаційно компетентного населення, тим вищий авторитет кожної конкретної країни. У контексті загальної інформатизації усіх сфер життя суспільства особливо гостро постає проблема формування нового типу громадян – особистостей із високим рівнем сформованості інформаційної компетентності. Провідна роль у вирішенні цього

завдання належить освіті, зокрема початковій школі. Саме учителі молодших класів закладають основи інформаційної і комунікаційної культури, формують понятійно-навичкову базу у галузі інформаційних технологій (у тому числі – комп'ютерних або сучасних інформаційних технологій (СІТ)). Слід зазначити, що тільки педагог із високим рівнем сформованості власної інформаційної компетентності здатний розвинути дану особистісну характеристику у своїх учнів. Інформаційно компетентна особистість повинна володіти не тільки відповідними знаннями, вміннями та навичками, особистісними якостями і ціннісними орієнтирами, але й – уміти виявляти проблеми, які заважають успішній інформаційній діяльності, та знаходити шляхи їх розв'язання. Таким чином важливо дослідити, які саме проблеми виділяють студенти у застосуванні сучасних інформаційних технологій в освіті та власній навчальній і трудовій діяльності.

Не дивлячись на те, що СІТ в українській освіті використовуються порівняно недавно, серед науковців-теоретиків та педагогів-практиків на сьогоднішній день не існує єдиного підходу до проблем використання сучасних інформаційних технологій та розробки на їх основі відповідних навально-виховних технологій. Аналіз наукових досліджень присвячених проблематиці сучасних інформаційних технологій дозволяє констатувати, що глобальні проблеми інформатизації освіти досліджували М. Жалдак і В. Кремень; різноманітні аспекти використання засобів СІТ та відповідності їх сучасним освітнім вимогам розглядалися О. Рибалко, Т. Проценко, Н. Морзе та ін.; розробкою пропедевтичних курсів займаються О. Коршунова, Н. Олефіренко, Й. Рівкінд та ін. Розробки концептуальних положень СІТ в освіті знаходимо у працях В. Андрієвської, Я. Глинського, Е. Федорчука та інших учених. Проте, на сьогодні немає достатньої кількості наукових досліджень присвячених аналізу проблем використання сучасних інформаційних технологій майбутніми вчителями молодших класів, аналізу виділених студентами труднощів, які виникають у них під час використання СІТ у власній навчальній (чи трудовій) і науковій діяльності та СІТ навчання (СІТН) в освіті та у школі зокрема.

Формування мети статті. Метою статті є виділення та актуалізація проблем, які виникають перед студентами під час використання СІТ у власній навчальній (трудовій) і науковій діяльності та СІТН у професійній діяльності педагогів, дослідження їх пріоритетної динаміки. Для досягнення означеної мети нами було вирішено такі завдання: 1) проаналізовано стан досліджуваного питання у сучасній педагогічній науці та навчально-виховній практиці; 2) проведено анкетування серед студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (спеціальність "Початкова освіта"); 3) на основі отриманих результатів зроблено аналіз проблематики використання СІТ та СІТН студентами, їх бачення труднощів, які виникають під час впровадження та використання комп'ютерних технологій освітянами, оцінено пріоритетну динаміку вище вказаних проблем.

Виклад основного матеріалу статті. Не дивлячись на те, що на сьогодні СІТ усе ширше впроваджуються у навчально-виховний процес молодших класів, дане питання все ще перебуває дискусивно-експериментальному рівні. Існує ціла низка проблем, які заважають широкому та ефективному використанню СІТ у навчально-виховному процесі. В умовах сьогодення відбувається надзвичайно швидкий розвиток комп'ютерної техніки та відповідного їй програмного забезпечення, тому постійно змінюється коло проблем та їх пріоритетність. Для актуалізації сучасної проблематики використання СІТ у навчальній та трудовій діяльності освітян нами протягом 2011/12–2014/15 навчальних років серед студентів педагогічного інституту Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (спеціальність "Початкова освіта" денної та заочної форм навчання), було проведене анкетування. У ньому взяло участь 326 студентів I–VI курсів. Під час анкетування респонденти повинні були дати відповіді на наступні запитання.

1. Ваш вік.

2. Чи працюєте Ви за спеціальністю? Якщо ні, то вкажіть, ким Ви працюєте?

3. Які технічні та програмні засоби СІТ доступні Вам для використання на роботі (у навчальній діяльності)?

4. Які технічні та програмні засоби СІТ Ви використовуєте на роботі (у навчальній діяльності)?

5. Які, на Вашу думку, проблеми постають особливо гостро при впровадженні СІТ у педагогічній сфері?

6. Із якими проблемами стикаєтесь Ви під час використання СІТ у власній трудовій (навчальній) діяльності?

У результаті аналізу результатів проведеного анкетування було встановлено, що 179 опитаних працює в освітній галузі. Причому 139 із них – учителі початкової школи та вихователі груп продовженого дня, 39 працюють учителями-предметниками (викладають хореографію, музику, іноземні мови тощо), соціальними педагогами та педагогами-організаторами, у дошкільних закладах освіти, керівниками гуртків у закладах позашкілля. 147 студентів або не працюють за спеціальністю (є працівниками сфери торгівлі, медичними працівниками, зайняті у сфері послуг тощо), або тільки навчаються. Вік опитаних варіювався від 18 до 46 років (середній вік становив 24 роки).

Детально аналізуючи відповіді студентів на запитання № 3 та № 4, ми зіткнулись із тим, що значна частина студентів не достатньо обізнана із програмним забезпеченням комп'ютера. Зокрема, тільки 58 (17,79%) студентів вказали програмні засоби СІТ, які вони мають змогу використовувати та використовують у своїй навчальній (трудовій) діяльності, причому ці програми не завжди були названі конкретно, а тільки за типом (наприклад – графічні, текстові редактори тощо) чи призначенням (наприклад – програми для роботи із мультимедіа (презентаціями), або Інтернетом, або звуком тощо). Такими засобами були прикладні програми, орієнтовані на роботу в операційній системі Microsoft Windows: програми пакету MS Office, графічний редактор Paint (рідше – Adobe Photoshop) і, як правило без вказівки конкретної назви програмного продукту, звукові редактори, програми-броузери, обробки зображень і табличної інформації. На жаль, тільки 9 (2,49%) студентів вказали,

що мають змогу та використовують спеціальні дидактичні комп'ютерні програми у власній трудовій діяльності. Також нами було відмічено, що у студентів виникали проблеми під час переліку технічних засобів, які вони мають змогу використовувати або використовують у власній навчальній (трудовій) та науковій діяльності; значною мірою це стосувалось сумісних із персональним комп'ютером пристроїв вводу-виведення інформації, технічних засобів мультимедійних та мережевих технологій (128 (39,26%) опитаних допускали неточності у переліку апаратних засобів сучасних інформаційних технологій, які вони використовують).

Проведений аналіз відповідей дозволив констатувати, що у власній навчальній (трудовій) та науковій діяльності всі опитані мають змогу використовувати ноутбуки, нетбуки чи планшети (власні, на роботі чи у навчальному закладі, комп'ютерному клубі або у родичів чи знайомих тощо), 291 (89,26%) респондент використовує принтери і сканери, 272 студенти (83,44%) користуються Інтернетом (зокрема – мобільним Інтернетом). Слід зазначити, що 129 опитаних (39,57%) використовують технічні засоби мультимедіа: мультимедійні комп'ютери, проектори, демонстраційні екрани та мультимедійні дошки тощо. За результатами опитування було встановлено, що тільки 13 (3,99%) студентів, із числа опитаних не використовують засобів СІТ у своїй навчальній (трудовій) діяльності. Варто також відмітити той факт, що заклади освіти не завжди належним чином забезпечені необхідними технічними та програмними засобами, тому для навчання або підготовки та проведення уроків та занять студенти використовують власні комп'ютери (ноутбуки) та інші технічні та програмні засоби СІТ або користуються послугами Інтернет- і комп'ютерних клубів тощо.

Проаналізувавши відповіді респондентів на питання № 5 і № 6 ми розділили проблематику використання СІТ у трудовій, навчальній та науковій діяльності на такі групи: 1) матеріальні та технічні, 2) компетентнісні, 3) психологічні та фізіологічні.

1) до цієї групи проблем ми зарахували відсутність або недостатність належного технічного та програмного забезпечення; відсутність коштів для створення та оновлення технічного, програмного та методичного забезпечення СІТ; нестачу або відсутність допоміжного персоналу для обслуговування комп'ютерних класів (лабораторій);

2) компетентнісні проблеми ми означили як відсутність належних знань та навиків роботи освітян; недостатній рівень володіння СІТ респондентом; нестачу або недоступність засобів підвищення інформаційної компетентності освітян;

3) до цієї категорії проблем ми віднесли небажання освоювати СІТ педагогами (особливо старшого покоління); боязнь і психологічну неготовність інтегрувати сучасні інформаційні технології у навчально-виховний процес; можливість негативного впливу комп'ютерних технологій на ефективність пізнавальної діяльності школяра, формування його світогляду та погіршення фізичного стану [1].

Оцінюючи відповіді студентів на питання №5 та №6, ми склали таблицю пріоритету проблематики використання СІТ студентами у власній навчальній (трудовій) і науковій діяльності та відповідну оцінку проблематики використання СІТ в освітній діяльності по роках дослідження (табл. 1). На їх основі ми наочно проілюстрували пріоритетну динаміку вище вказаних проблем (рис. 1 та рис. 2).

Таблиця 1

Проблеми використання СІТ в освіті (кількість осіб)

Групи проблем	Загальні				Виникають під час власної діяльності			
	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Матеріальні та технічні	61	54	76	70	26	31	45	43
Компетентнісні	21	25	32	22	24	25	9	16

Психологічні та фізіологічні	6	7	5	4	4	5	3	2
Немає проблем (затрудняються визначити)	0	0	0	3	25	27	27	25

Рис. 1. Оцінка студентами наявності проблем використання СІТ в освіті (у %)

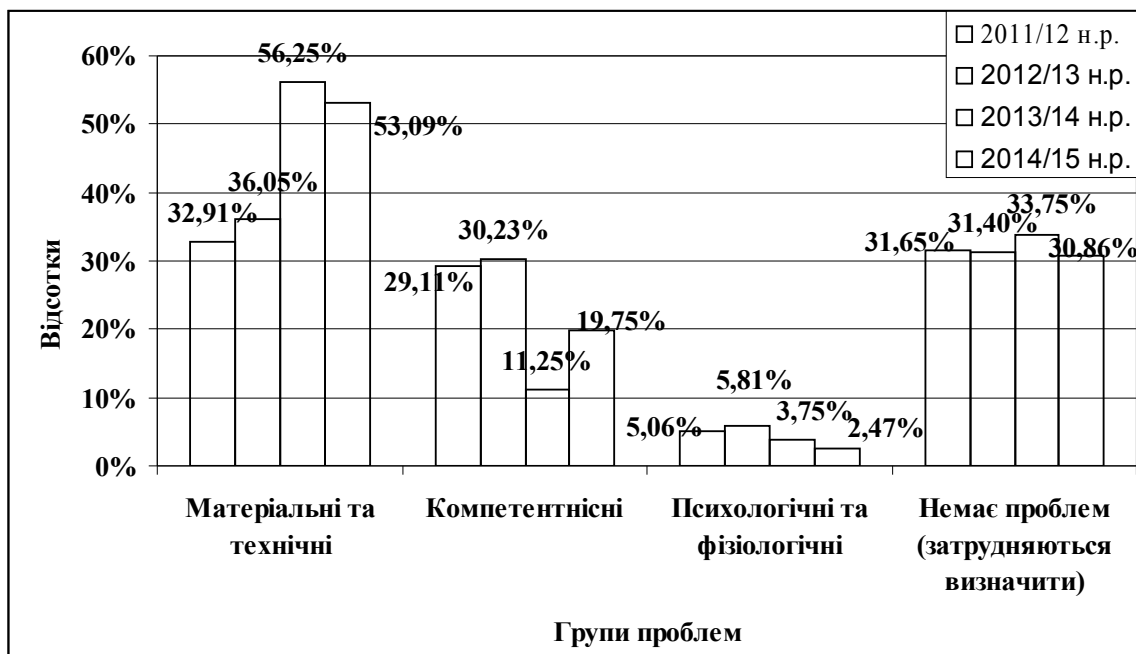

Рис. 2. Оцінка студентами наявності проблем використання СІТ у власній діяльності (у %)

Як видно із рис.2 протягом усього дослідження близько третини респондентів вважали, що у них не виникає жодних проблем під час

використання СІТ у власній діяльності (2011/12 н.р. – 31,65%³¹, 2012/13 н.р. – 31,40%, 2013/14 н.р. – 33,75%, 2014/15 н.р. – 30,86% відповідно). Не залежно від років дослідження найбільш поширеними як в освіті, так і під час власної навчальної, наукової та трудової діяльності студенти вважають матеріальні та технічні проблеми (рис. 1, рис. 2). Проте, ця група проблем визначається студентами більш гострою для освітньої ділянки, ніж для себе (від 62,79% до 95,00% і від 32,91% до 56,25% відповідно). Наступними за пріоритетом є група компетентісних проблем. Оцінюючи ці проблеми використання СІТ у власній навчальній (трудовій) та науковій діяльності їх відмітили 29,11% у 2011/12 н.р. і 30,23% у 2012/13 н.р., у 2013/14 н.р. цей відсоток знизився до 11,25%, і знову збільшився до 19,75% у 2014/15 н.р. При оцінюванні респондентами компетентісних проблем в освіті спостерігається наступна динаміка: у 2011/12 н.р. їх відмітили 26,58% опитаних, у 2012/13 н.р. – 29,07%, у 2013/14 н.р. – 40,00%, у 2014/15 н.р. – 27,16%. На думку опитаних студентів, найменш пріоритетними є психологічні та фізіологічні проблеми. Так, важливими для себе їх вважають від 2,47% до 5,81% опитаних, для освітньої сфери ці показники становлять від 4,84% до 8,14%. Слід також зазначити, що пріоритет цієї групи проблем виявився найнижчим у студентів опитаних 2014/15 н.р.

Висновки. Проведене нами дослідження є підставою стверджувати, що сьогодні студенти-майбутні вчителі початкових класів володіють СІТ на рівні користувача, тобто: здатні та, в основному, використовують комп'ютерні технології у власній навчальній (трудовій) діяльності; крім того значна частина студентів, які працюють в освітніх закладах, використовують СІТ у своїй професійній діяльності. Проте, за результатами дослідження, перед студентами особисто та, як відзначали респонденти, в освіті на сьогоднішній день особливо гостро постають матеріальні та технічні проблеми використання СІТ та їх інтеграції у навчально-виховний процес. З часом ця група проблем не втрачає своє актуальності для більшості опитаних.

Проте, проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми, котра досліджується. Детальнішого розгляду потребують питання розробки курсів методики використання СІТ студентами різних спеціальностей; методики викладання пропедевтичних курсів інформатики у початковій школі та інтеграції СІТН у процес навчання різних дисциплін, які вивчаються у молодших класах, тощо. Дослідження педагогічних умов, які забезпечать формування інформаційної компетентності студентів.

Література:

1. Остапйовська І. І. Порівняльний аналіз динаміки визначення студентами пріоритетних проблем використання новітніх інформаційних технологій в освіті / Ірина Ігорівна Остапйовська // Вісник Черкаського університету. Сер. : Педагогічні науки : Зб. статей / [ред. кол.: А. І. Кузьмінський (гол. ред.), Н. А. Тарасенко (відп. ред. серії) та ін.] – Черкаси, 2013. – № 40. – С. 99–103.

References:

1. Ostapjovs`ka I. I. Porivnyal`ny`j analiz dy`namiky` vy`znachennya studentamy priory`tetny`h problem vy`kory`stannya novitnih informacijny`h tehnologij v osviti / Iry`na Igorivna Ostapjovs`ka // Visny`k Cherkas`kogo universy`tetu. Ser. : Pedagogichni nauky` : Zb. statej / [red. kol.: A. I. Kuz`mins`ky`j (gol. red.), N. A. Tarasenko (vidp. red. seriyi) ta in.] – Cherkasy`, 2013. – № 40. – S. 99–103.